

mgr Joanna Błaszczuk
nauczyciel mianowany
Szkoła Podstawowa
im. Marii Konopnickiej w Łękach Szlacheckich

BUDOWANIE ŚWIADOMOŚCI EKOLOGICZNEJ U DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Ekologia jest jedną z nauk, która zajmuje się przyrodą – czyli wszystkim tym, co nas otacza. Termin „ekologia” pochodzi z języka greckiego i oznacza „oikos” – dom i „logos” – słowo, wprowadził go zaś niemiecki biolog i ewolucjonista Ernst Haeckel.

Ekologia to nauka o strukturze i funkcjonowaniu przyrody, zajmująca się badaniem oddziaływań pomiędzy organizmami, a ich środowiskiem oraz między tymi organizmami (czyli strukturą ekosystemów). Ekologia bada wszystkie zależności pomiędzy każdym organizmem zamieszkującym nasze środowisko, a w jej zakres wchodzi wzajemne oddziaływanie nie tylko ludzi, ale również zwierząt oraz roślin.

Edukacja na temat ekologii powinna dotyczyć wszystkich ludzi – dorosłych oraz dzieci. Im wcześniej podejmiemy działania zmierzające do zrozumienia tej dziedziny nauki, tym lepiej okażemy szacunek miejscu, w którym mieszkamy. Kształtowanie postaw proekologicznych wpływa na pogłębianie wiadomości przyrodniczych, tworzenie nowych wartości i przekonań, w końcu może przyczynić się do zmiany stylu życia na model ekologiczny.

Nowa podstawa programowa wychowania przedszkolnego kładzie nacisk na tworzenie sytuacji edukacyjnych budujących wrażliwość dziecka, w tym wrażliwość estetyczną, w odniesieniu do wielu sfer aktywności człowieka, w tym środowiska, jak również na tworzenie warunków pozwalających na bezpieczną, samodzielną eksplorację otaczającej dziecko przyrody, stymulujących rozwój wrażliwości i umożliwiających poznanie wartości oraz norm odnoszących się do środowiska przyrodniczego.

Również w priorytetach Ministra Edukacji i Nauki na rok szkolny 2021/2022 jasno i czytelnie wyróżniono wzmocnienie edukacji ekologicznej w szkołach, w tym rozwijanie postawy odpowiedzialności za środowisko naturalne.

W pracy z małymi dziećmi niezwykle istotne jest uwzględnianie w niej kompetencji kluczowych ponieważ odgrywają one niezwykle rolę. W zaleceniach Rady Unii Europejskiej znajdujemy wszystkie kompetencje kluczowe, szczegółowe opisy i ich cele. W edukacji przedszkolnej stanowią one podstawowe, najważniejsze i najistotniejsze

umiejętności, które powinno nabyć każde dziecko. Dlatego warto zadbać, aby dzieci już od najmłodszych lat rozwijały zestaw kluczowych zdolności w procesie edukacji, w tym „kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii oraz kompetencje matematyczne”.

Uważam, że właśnie przedszkole jest właściwym miejscem sprzyjającym wnikliwemu poznaniu otaczającej rzeczywistości przyrodniczej, wdrażaniu działań na rzecz kształtowania i ochrony środowiska, bo jak piszą E. i J. Frączakowie „edukacja ekologiczna to świadomie zamierzona, celowa, planowana i stopniowa działalność nauczyciela (rodziców, opiekunów) wobec dzieci przy ich pozytywnej motywacji i wielostronnej działalności ...”. Powinna ona polegać na takim ukształtowaniu osobowości dziecka, aby nie tylko było ono świadome swoich potrzeb kontaktu z przyrodą, ale by również uznało za fundament swoich poczynań i działań w zakresie ochrony środowiska i konsekwentnie postępowało w imię tego dobra. Pracując od ponad 10 lat w przedszkolu, na gruncie pracy z małymi dziećmi (w grupie 3-,4- i 5 -latków), dużą uwagę zwracam na zagadnienia edukacji ekologicznej. Moim zdaniem kształtowanie właściwej postawy wobec środowiska należy rozpocząć od najmłodszych lat, bowiem świadomość człowieka kształtuje się przez całe życie, jednak jej podstawy każdy zdobywa w dzieciństwie, kiedy jest wrażliwy na wszystko, co go otacza. Właśnie w przedszkolu dzieci charakteryzują się bardzo dużą aktywnością poznawczą, wrażliwością emocjonalną, posiadają dużą zdolność przyswajania nowych umiejętności, są podatne na wpływ otoczenia i nauczyciela. Istotną rolę w przekazywaniu treści edukacji środowiskowej pełnią nauczyciele, którzy w porozumieniu z rodzicami mają zbudować taki system wartości, w którym przyroda naturalna jest jednym z dóbr naczelných. W przedszkolu istnieje wiele okazji, które mają za zadanie rozbudzić wrażliwość ekologiczną maluchów. Podczas moich zajęć dzieci poznają świat roślin i zwierząt, zapoznają ich z przyrodą nieożywioną, a także kształtują postawę odkrywania piękna przyrody oraz współżycia z nią. Zwracam szczególną uwagę na budowanie u przedszkolaków poczucia odpowiedzialności

za obecny i przyszły stan naszego środowiska oraz budzenie szacunku do niego. Bardzo ważne jest, aby dzieci były nie tylko biernymi odbiorcami, ale mogły również same aktywnie włączać się w podejmowane przez wychowawców działania, aby miały szansę zdobytą w czasie zajęć wiedzę zastosować w praktyce np.: poprzez udział w różnego rodzaju doświadczeniach, pokazach, konkursach, inscenizacjach, akcjach ekologicznych. Priorytetem mojej pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym w zakresie ekologii jest wykorzystanie i tworzenie okazji do poznawania rzeczywistości przyrodniczo – ekologicznej poprzez

obserwowanie, odkrywanie i eksperymentowanie, rozbudzanie potrzeby kontaktu z przyrodą, kształtowanie opiekuńczego stosunku do świata roślin i zwierząt oraz ochrona środowiska. By osiągnąć pozytywne rezultaty podejmuję różne działania w tym zakresie. Opracowałam i wdrożyłam program edukacji ekologicznej „Mały Ekolog”, który realizuję od roku szkolnego 2019/2020 do chwili obecnej (cykl trzyletni). Główne założenia programu to zbliżenie dziecka do świata przyrody poprzez poznawanie go, dostrzeganie jego piękna, rozbudzanie opiekuńczego stosunku do świata roślin i zwierząt, kształtowanie mądrego i umiejętnego współżycia człowieka z przyrodą, rozwijanie poczucia troski i odpowiedzialności za teraźniejszą i przyszłą jakość życia na Ziemi. Pracując w oparciu o autorsko opracowany przeze mnie program edukacji ekologicznej przedszkolaki są wprowadzone w świat najbliższego środowiska przyrodniczego, a obcowanie z przyrodą pozwala im na zdobycie wiedzy, wielu umiejętności, przyjmowanie i prezentowanie postaw proekologicznych, co na pewno zaprocentuje w przyszłości. Realizacja programu zachęca dzieci do spontanicznego, aktywnego badania i odkrywania rzeczywistości, rozwijania własnych możliwości psychofizycznych oraz do doświadczania i przeżywania. Na prowadzonych przeze mnie zajęciach rozwijających z zakresu ekologii moi podopieczni pogłębiają wiedzę i umiejętności w tym zakresie, poznają ekologiczne aspekty własnego domu, przedszkola i najbliższego otoczenia, samodzielnie zdobywają wiedzę przyrodniczą poprzez rozwiązywanie problemów, dokonywanie bezpośrednich obserwacji i przeprowadzanie eksperymentów. Organizowane przeze mnie bliższe i dalsze wycieczki, spacerzy do różnych ekosystemów (las, pole, łąka, rzeczki, stawy) są bogatym źródłem przeżyć, wrażeń, doznań oraz formą odpoczynku.

Umożliwiają dzieciom korzystanie ze świeżego powietrza i zaspokajają ich potrzebę ruchu, a zarazem stwarzają okazję do rozbudzenia emocjonalnego stosunku do przyrody. Bezpośredni kontakt z przyrodą powoduje, że dzieci zadają pytania na temat poznawanych ekosystemów, zjawisk przyrodniczych, zwracają uwagę na przejawy dewastacji przyrody, zbierają ciekawe obiekty przyrodnicze, które wykorzystujemy, jako środki dydaktyczne do zajęć i zabaw sali. Bezpośrednie zetknięcie z przyrodą wywołuje u nich chęć aktywnego działania w niej, a także budzi uczucia opiekuńczości i przyjaźni wobec świata roślin i zwierząt. Podczas tych wypraw zbieramy materiał przyrodniczy do wystawek tematycznych w kąci przyrody oraz do działań plastyczno – technicznych w przedszkolu. Prowadzę z dziećmi różne prace praktyczno-hodowlane, takie jak prowadzenie ogródka, siew nasion, hodowla roślin, pielęgnacja roślin doniczkowych itp. Każdego roku inspiruję dzieci

do udziału w projektach przyrodniczo-ekologicznych. Dlatego też organizuję akcje „Sprzątanie świata”. Przedszkolaki sprzątają teren wokół przedszkola, pobliski park czy inne zaśmiecone miejsca w najbliższej okolicy. Organizuję ponadto zbiórkę zużytych baterii, elektrośmieci, nakrętek plastikowych, makulatury, karmy dla zwierząt do schroniska. Uczymy się segregować odpady, dokarmiamy ptaki zimą. Każdego roku od kilku lat uczestniczymy w ogólnopolskich akcjach i programach: „Kubusiowi Przyjaciele Natury”, „Moje miasto bez elektrośmieci”, „Dzień Czystego Powietrza” itp. Organizuję obchody „Dnia Ziemi”, „Dnia Wiosny”, „Światowego Dnia Wody”, „Dnia Słońca” itp. Kompleksowo i systematycznie realizując różne przedsięwzięcia propaguję idee humanitaryzmu, kształcę aktywne postawy dzieci oraz rozwijam w nich zachowania przejawiające się we wrażliwości do świata roślin i zwierząt. Dzieci uświadamiają sobie także, jak można dopomóc środowisku nie pozostawiając śmieci tam, gdzie nie mają prawa się znaleźć. Swoją wiedzę przyrodniczą i umiejętności artystyczne przedszkolaki wykorzystują uczestnicząc w imprezach proekologicznych/prozdrowotnych, happeningach, konkursach o tematyce ekologicznej. Jednym z nich jest konkurs pt.: "Eko-zabawka". Konkurs ten przybrał formę warsztatów plastyczno-technicznych z udziałem nie tylko rodziców, ale i innych chętnych przedstawicieli środowiska lokalnego. Efektem realizacji tego przedsięwzięcia są przepiękne eko-zabawki wykonane z surowców wtórnych. Prezentacja wspólnego wysiłku odbywa się na forum przedszkola, a zorganizowana wystawa cieszy „oko” każdego przechodnia.

Ważną formą realizacji zagadnień edukacji ekologicznej w naszej placówce są spotkania z ciekawymi ludźmi związanymi bezpośrednio z przyrodą np. leśniczym, sadownikiem, rolnikiem. Dzięki nim przedszkolaki poznają życie lasu i jego mieszkańców, cykl pracy na roli, prowadzenie hodowli drzew owocowych i krzewów, przetwarzanie owoców, warzyw itp. Proekologiczne wychowanie i nauczanie dziecka przez nauczycieli przy współudziale rodziców i przedstawicieli środowiska lokalnego współpracującego z przedszkolem to doskonała okazja do stworzenia atmosfery sprzyjającej kształtowaniu właściwych postaw wobec otaczającego świata oraz afirmacja wartości sprzyjających przyrodzie.

Przedstawiona przeze mnie realizacja zagadnień z zakresu ekologii opierająca się na różnych metodach i formach aktywizujących sferę poznawczą, emocjonalną, społeczną i fizyczną dzieci to jeden ze sposobów na zdrowe środowisko, ale także pomysł na zintegrowanie życia rodzinnego, atrakcyjnego spędzenia czasu wolnego i uświadomienie dzieciom własnych możliwości. Konkretnie działania na rzecz ochrony środowiska uczą

tolerancji, łagodzą agresję, rozwijają umiejętności harmonijnego współistnienia i współdziałania z ludźmi i z przyrodą. Mądra edukacja ekologiczna, edukacja w działaniu, nie ogranicza się do przekazywania dzieciom porcji wiadomości niezbędnych do zrozumienia, jak funkcjonuje świat przyrody. Pomaga również przedszkolakom w znalezieniu miejsca w świecie pojmowanym, jako harmonijna całość ludzi z przyrodą, a także posłuży do kształtowania oraz rozwijania aktywności i odpowiedzialności za los Ziemi.

Uważam, że warto rozbudzać zainteresowania przyrodnicze dzieci w wieku przedszkolnym poprzez tworzenie okazji do poznawania i obserwacji świata przyrody. Aktywny kontakt z przyrodą, w tym wycieczki i spacerzy przyrodnicze, organizowanie wystawek tematycznych w kąci przyrody, prowadzenie hodowli w przedszkolu pozwala wykształcić u dziecka właściwy stosunek do wszystkiego, co żywe, stopniowo doprowadzając do zrozumienia przez nie stanowiska i roli człowieka w przyrodzie. W zbliżaniu dzieci przedszkolnych do przyrody i zaznajamianiu ich z zagrożeniami ekologicznymi szczególnie ważne jest uczenie i uczenie się przez przeżywanie. Stwarza ono optymalne warunki do rozbudzania uczuć dzieci, a także sprawia, że wiedza o przyrodzie i jej ochronie staje się wartością, której chcemy bronić i dla której chcemy pozyskać innych. Wszechstronna realizacja zagadnień z ekologii w przedszkolu przynosi wiele korzyści, zarówno w sferze organizacyjnej, jak i w dziedzinie współpracy z rodzicami, lokalnym środowiskiem, instytucjami i placówkami wspierającymi system oświaty. Wspólnie podejmowane działania integrują zespół wychowanków i formują u nich właściwe nawyki i postawy oraz zwracają uwagę na ważny problem ochrony środowiska. Dzieci z pewnością rozwiną zamiłowania do piękna przyrody, poszerzą wiedzę na temat środowiska, w którym żyją, zrozumieją zjawiska i procesy zachodzące w przyrodzie oraz nabiorą przekonania o konieczności rozumienia i wdrażania, w codzienne ich jednostkowe i zespołowe działania, własnej odpowiedzialności za otaczający je świat zwierząt i roślin.

Poniższa prezentacja przedstawia niewielki wycinek efektów naszych działań - ilustracje zdjęciowe realizowanych przedsięwzięć:

https://padlet.com/szyljoanna/srn4dfdf6niymo4w?utm_campaign=transactional&utm_content=padlet_url&utm_medium=email&utm_source=started_a_padlet

BIBLIOGRAFIA

1. Frączakowie E.J., Ochrona i kształtowanie środowiska w edukacji dzieci przedszkolnych, Bydgoszcz 1998
2. Frączakowie E.J., Kącik przyrody w wychowaniu przedszkolnym, Warszawa 1991
3. Korzeniowski A., Ekologia zużytych opakowań, Poznań 1999
4. Kutylowska G., Ekologia w przedszkolu, Warszawa 1997
5. Maurer G., I ty chronisz środowisko, Kraków 1991
6. Mierzwiński A., 1000 słów o ekologii i ochronie środowiska, Warszawa 1991
7. Muchacka B., Zabawy badawcze w edukacji przedszkolnej, Kraków 1999
8. Nożyńska – Demianiuk A., Poradnik Młodego Ekologa, Żychlin 2019
8. Parczewska T., Edukacja ekologiczna w przedszkolu, Lublin 2009
9. Patterman R., Zabawy w naturze na każdą porę roku, Kielce 1999
10. Poskrobko B., Poznajemy tajemnice przyrody. Przewodnik spacerowania, Białystok 1999
11. Soida D., Bądź mistrzem – przyjacielem, czyli edukacja ekologiczna na wesoło. Kraków 1996
12. Soida D., Kotynia T., Edukacja ekologiczna w terenie - pomysły i pomoce, Kraków 1995

NETOGRAFIA

13. Kompetencje kluczowe - <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/zalecenie-2006-962-we-w-sprawie-kompetencji-kluczowych-w-procesie-uczenia-67655312>
14. Nowa Podstawa Programowa z 2017r. – <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170000356/O/D20170356.pdf>
15. Priorytety Ministra Edukacji i Nauki na rok szkolny 2021/2021 – <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/podstawowe-kierunki-realizacji-polityki-oswiatowej-panstwa-w-roku-szkolnym-20212022>